

BOBAUSIAI

Valgomasis bobausis (*Gyromitra esculenta*) yra pavasarinis gurmanų mėgiamas grybas, pasirodantis ištirpus sniegui, nekirmijantis, kartais painiojamas su briedžiukais.

Jau du šimtmečius žinoma, kad grybas sukelia mirtinus apsinuodijimus, jei nenuverdamas bent kelis kartus keičiant vandenį. Visgi dar XX amžiaus pradžioje kasmet būdavo surenkama ir parduodama tūkstančiai tonų šio grybo. Tačiau dėl dažnų ir sunkių apsinuodijimų komercinė prekyba bobausiais kai kuriose Centrinės Europos šalyse buvo uždrausta įstatymu.

Valgomasis bobausis randamas balandžio – gegužės mėnesiais kerpiniuose pušynuose, kirtavietėse, miškų aikštėse, gaisravietėse. Kepurėlė beformė, vingiuotai raukšlėta, tuščiavidurė, išauga iki 10 cm aukščio ir iki 15 cm pločio, šviesiai ar tamsiai ruda, senesnių vaisiakūnių juodai ruda. Kotas iki 8 cm ilgio, storas, dažniausiai baltas, seno – pilkšvas, rudas. Rudenį (rugsėjo – spalio mėn.) auga rudeninis bobausis (*Gyromitra infula*), kurio kepurėlė šviesiai ruda arba kaštoninė. Labai retai randamas didysis bobausis (*Gyromitra gigas*) labai panašus į valgomąjį.

Bobausiuose randamas toksinas (nuodas) – giromitrinas. Toksinas tirpus vandenyje, atsparus karščiui, tačiau, verdant bobausius virš 10 minučių, iš grybų pašalinama didžioji dalis nuodų. Ruošiant bobausius maistui, grybus derėtų virti 3 kartus po 10-15 minučių, kaskart keičiant vandenį, nes nuoviras išlieka nuodingas. Pasitaiko atvejų, kai apsinuodijama iš kvapnus grybų nuoviro paruošus sriubą. Džiovinami bobausiai turi būti gerai vėdinamoje, negyvenamoje patalpoje. Nuodas itin lakus, jis ir nulemia malonų ir stiprų bobausių kvapą (aprašomi inhaliaciniai apsinuodijimai, prisikvėpavus verdamų grybų garų).

Nuodas ypatingas ir tuo, kad klinikinių reiškinių nesukelianti ir sunkų apsinuodijimą sukeltanti dozė skiriasi nežymiai. Atsižvelgiant į individualios tolerancijos skirtumus, neturėtų stebinti ta aplinkybė, kad kartais suserga tik dalis valgiusiųjų šiuos grybus. Apsinuodijus bobausiais sunku rasti dozės ir poveikio ryšį.

Apsinuodijimas bobausiu dažniausiai prasideda:

- pykinimu,
- vėmimu,
- vandeningu viduriavimu,
- sunkiais atvejais išsivysto gelta,
- traukuliais,
- koma,
- kepenų nepakankamumu.

Pirmieji simptomai atsiranda 5–12 val. po apsinuodijimo (besimptomis laikas iki 50 val.). Dauguma reiškinių praeina per 2 – 6 dienas, tačiau rimti pažeidimai gali sukelti ilgalaikius sutrikimus.

Centrinės nervų sistemos sutrikimai gan vėlyvi, iš jų rimčiausi – traukuliai ir koma. Staiga atsiranda ir bent kelias paras trunka vidurių pūtimas, pykinimas, vėmimas, lydimas spazmų ir stiprių pilvo skausmų. Vėlesniu laikotarpiu gali atsirasti kepenų pažeidimas iki ūminio kepenų nepakankamumo. Inkstų pažeidimas siejamas su kraujo kūnelių irimu, kurią sukelia šis nuodas. Dėl besikartojančio vėmimo ir viduriavimo sutrinka vandens ir elektrolitų balansas.

Tad nepamirškime, kad šis kvapnus, pavasarinis grybas gali būti valgomas tik tinkamai paruoštas!

*Informaciją parengė
Sveikatos apsaugos ministerijos Ekstremalių sveikatai situacijų centro
Apsinuodijimų kontrolės ir informacijos biuras*